

INIMENE JA ÕIGUS

Gümnaasiumi valikkursus

1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Valikkursusega taotletakse, et õpilane:

- 1) mõistab õiguse olemust ning põhimõtteid, millel rajanevad „Eesti Vabariigi põhiseadus” ja teised seadused;
- 2) omandab teadmisi Eesti õigussüsteemist;
- 3) kujundab oma õigluse- ja õigustunnetust, sallivust ja austust teiste inimeste ning tõekspidamiste vastu, väärtustab ja arvestab autoriõigusi;
- 5) arendab efektiivse õiguskäitumise seisukohast olulisi oskusi, nagu kriitiline mõtlemine, analüüs, suhtlemine, vaatlus, probleemide lahendamine;
- 6) avardab oma teadlikkust õigussüsteemi toimimisest ning seaduste, juristide ja õiguskaitseorganite rollist;
- 7) omandab teadmisi kutsevaliku võimalustest Eesti õigussüsteemis.

2. Kursuse lühikirjeldus

Kursus algab õiguse olemuse ja ajaloo tutvustusega ning käsitleb seejärel Eesti õigussüsteemi ja -korraldust õigusharude kaupa. Õppesisu koostades on pööratud tähelepanu ainult kõige olulisema teoreetilise materjali omandamisele kui ka selle tähenduslikuks muutmisele praktiliste näidete kaudu. Seetõttu on soovitatav kasutada õppetöös mitmekesisest õppematerjali. Kursus eeldab elavat ja praktikaga tihedalt seonduvat õppetegevust. Õppes püütakse selle poole, et õpilased mõistaksid õiguse dünaamilisust ning oskaksid selle põhjal õigusolukordades käituda. Kursuse õppimise järel peaksid õpilased olema võimelised nägema neid ümbritsevat õigusruumi avara pilguga ning oskama esitada otstarbekohaseid küsimusi.

3. Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ning rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
- 3) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 4) laiendatakse õpikeskkonda: kohtud, arvutiklass jne;
- 5) õppes on olulisel kohal uurimuslikud tegevused, arutelu, töö mõistetega: seletamine ja kasutamine kontekstis, töö õppetekstiga, plankide ja ankeetide täitmine, juhtumianalüüs, rühmatöö, õppekäigud, kohtumised õigusorganite esindajatega koolis ja nende töö jälgimine töökohal jm.

4. Füüsiline õpikeskkon

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.
2. Kool võimaldab õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (nt kohtus).
3. Koolil on ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid, seadused jt õigusaktid: „Eesti Vabariigi põhiseadus”, teised seadused; igapäevane õiguslane info meedias, ajakirjandus.

5. Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Hinnatakse mõistete seletamist ning kasutamist, probleemidest

arusaamist ja nende analüüsi, suutlikkust mõista õigusküsimuste olemust, arutamise ja argumenteerimise oskust, õiguslase informatsiooni otsimise ja tõlgendamise oskust, ettekannete, kokkuvõtete, referaatide, PowerPointi esitluste jt iseseisva ning rühmatöö ülesannete täitmist ja esitlemist.. Kursuse hinne kujuneb kontrolltööde, praktiliste tööde, iseseisvate tööde ja ettekannete hinnetest. Õpitulemusi hinnatakse arvestatud - mitteamvestatud skaalal, kursuse läbimiseks peab olema vähemalt kolm hinnatavat tegevust olema arvestatud.

6. Õppesisu ja õpitulemused

Õpitulemused	T	Õpisisu ja mõisted	Hindamine
1. Mis on õigus, õiguse allikad ja süsteem	2		
õpilane saab aru õiguse tekkeloost ja õigusest kui ühiskonnaelu valdkonnast, selle allikatest.		Õigus ja selle teke, tavaõigus, seadus, kohus, õigussüsteem, Rooma õigus, inimõigused, kodanikuõigused, Mandri-Euroopa õigussüsteem, Anglo-Ameerika õigussüsteem, kohtupretsident, eraõigus, avalik õigus.	Test
2. Eesti õigussüsteemi ajalooline kujunemine	1		
õpilane tunneb Eesti omariikluse kujunemislugu ja seostab käsitletud küsimuste kontekstis minevikku ja tänapäeva.		Eesti riigi teke rahvaste enesemääramisõiguse alusel, õigusliku järjepidevuse printsiip, Eesti iseseisvuse taastamine õigusliku järjepidevuse printsiibi alusel, õigusriik.	
3. Õigussuhe	2		
õpilane eristab õiguslikku ja mitteõiguslikku suhet, määrab õiguslikes suhetes osalejaid, lahendab lihtsamaid õiguslikke vaidlusi.		Õigussuhe, tegu, sündmus, õigussuhte subjekt, õigussuhte objekt, juriidiline isik, õigusvõime, teovõime.	Juhtumi analüüs. Paaristöö
4. Inimõigused	2		
õpilane omandab teadmisi inimõiguste olemusest ja eripärast ning ülevaate inimõigustealastest dokumentidest, on salliv erinevate inimeste ja mõtteviiside suhtes.		Inimõigused, põhiõigused, kodanikuõigused, inimõiguste subjekt, inimõiguste kaitse süsteem, inimõiguste kaitse ja järelevalve organisatsioonid.	Iseseisev töö näidete otsimine meediast.

5. Perekonnaõigus	4		
õpilane omandab teadmisi perekonnaõigusest, sealhulgas tema enda õigustest, kohustustest ning vastutusest perekonnasuhetes, suhtub positiivselt perekonda ning laste kasvatamisesse.		Perekond, abielu ja abiellumine, abielu lõppemine, perekonnaseisuakt, abieluvaraleping, ühisvara, lahusvara, abikaasade varalised õigused ja kohustused, laps perekonnas, ülalpidamiskohustus, elatis, elatisraha, vanemlikud õigused, pärimine, pärand, annak, pärimisleping, testament, notariaalne testament, kodune testament, seaduse järgi pärimine, sundosa.	Iseseisev töö seadustega, test - mõisted.
6. Asjaõigus ja lepingud	4		
õpilane omandab algteadmised asjaõigusest ning orienteerub omandisuhetes, teab, kus võib lepingute sõlmimisel tekkida probleeme, ning suhtub lepingute sõlmimisesse tähelepanelikult.		Leping, lepingu tingimused, suuline leping, kirjalik leping, lepingute sõlmimine, notariaalne leping, notar, lepingu täitmine, lepingu mittetäitmine, lepinguline kahju, lepinguväline kahju, viivis, leppetrahv, käendus, omand, valdused, hüpoteegid, servituudid, intellektuaalomand.	Test valikvastustega, kus õiged üks või mitu
7. Tööõigus	3		
õpilane teab töölepingu olemust ja olulisi tingimusi ning oma õigusi töölepingu sõlmimisel ja lõpetamisel, töölepingu ja töövõtulepingu erinevust ning hangib abi tööõigusküsimustes, oskab sõlmida töölepingut.		Tööleping, katseaeg, töövaidluskomisjon, töövõtuleping, avalik teenistus.	Töölepingu täitmine
8. Tarbijakaitse	2		
õpilane käitub probleemsetes tarbimissituatsioonides õigesti ning otsib oma õiguste kaitsmiseks abi ja on teadlik ja säästlik tarbija.		Tarbija, kaup, teenus, tarbija õigused ja kohustused, teenuse või kauba pakkuja õigused ja kohustused, reklaam, kataloogid, kvaliteet, hind, kauba ja teenuse eest tasumine, pretensioon ja selle esitamine, kompensatsioon.	Näidete otsimine internetist, vestlus
9. Intellektuaalomand	2		

õpilane tunneb ja järgib „Autoriõiguse kaitse seaduse” nõudeid.		Autor, õiguste valdaja, teos, kaubamärk, patent, isiklikud õigused, varalised õigused, kasutusõigus, litsents, autoritasu, piraatkoopia, viitamine ja tsiteerimine.	iseseisev töö seadusega
10. Karistamine ja karistusõigus	3		
õpilane tunneb karistusõiguse üldisi eesmärgid ja olulisemaid põhimõtteid ja saab aru vajadusest võidelda ennetavalt kuritegevuse vastu.		Süütegu, süüteo koosseis, tahtlus, ettevaatamatus, kergemeelsus, hooletus, süü, õigusvastane tegu, süüvõimelisus, karistus, karistuse eesmärgid, aegumine.	Praktiline ülesanne
11. Kohtumenetlus	5		
õpilane teab, kuidas töötab Eesti kohtusüsteem, mõistab kohtumenetluse põhimõtteid ning saab aru menetluses osalevate isikute õigustest ja kohustustest		Eesti kohtusüsteem, tsiviilasi, haldusasi, kriminaalasi, maakohus, halduskohus, ringkonnakohus, riigikohus, hagiavaldus, võistlevuse printsiip, uurimisprintsiip, süütuse presumpatsioon, esindaja, kaitsja.	Kohtuistungil külastamine

6.1 Õppeprotsessi kirjeldus

6.1.1. Mis on õigus, õiguse allikad ja süsteem

Õpitulemused Kursuse lõpul õpilane saab aru õiguse tekkeloost ja õigusest kui ühiskonnaelu valdkonnast, selle allikatest.

Õppesisu

Õigus ja selle teke, tavaõigus, seadus, kohus, õigussüsteem, Rooma õigus, inimõigused, kodanikuõigused, Mandri-Euroopa õigussüsteem, Anglo-Ameerika õigussüsteem, kohtupretsedent, eraõigus, avalik õigus.

6.1.2. Eesti õigussüsteemi ajalooline kujunemine

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) tunneb Eesti omariikluse kujunemislugu;
- 2) seostab käsitletud küsimuste kontekstis minevikku ja tänapäeva.

Õppesisu

Eesti riigi teke rahvaste enesemääramisõiguse alusel, õigusliku järjepidevuse printsiip, Eesti iseseisvuse taastamine õigusliku järjepidevuse printsiibi alusel, õigusriik.

6.1.3. Õigussuhe

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) oskab eristada õiguslikku ja mitteõiguslikku suhet;
- 2) määrab õiguslikes suhetes osalejaid, lahendab lihtsamaid õiguslikke vaidlusi.

Õppesisu

Õigussuhe, tegu, sündmus, õigussuhte subjekt, õigussuhte objekt, juriidiline isik, õigusvõime, teovõime.

6.1.4. Inimõigused

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) omandab teadmisi inimõiguste olemusest ja eripärast ning ülevaate inimõigustealastest dokumentidest;
- 2) on salliv erinevate inimeste ja mõtteviiside suhtes.

Õppesisu

Inimõigused, põhiõigused, kodanikuõigused, inimõiguste subjekt, inimõiguste kaitse süsteem, inimõiguste kaitse ja järelevalve organisatsioonid.

6.1.5. Perekonnaõigus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) on omandanud teadmisi perekonnaõigusest, sealhulgas tema enda õigustest, kohustustest ning vastutusest perekonnasuhetes;
- 2) suhtub positiivselt perekonnasse ning laste kasvatamisesse.

Õppesisu

Perekond, abielu ja abiellumine, abielu lõppemine, perekonnaseisuakt, abieluvaraleping, ühisvara, lahusvara, abikaasade varalised õigused ja kohustused, laps perekonnas, ülalpidamiskohustus, elatis, elatisraha, vanemlikud õigused, pärimine, pärand, annak, pärimisleping, testament, notariaalne testament, kodune testament, seaduse järgi pärimine, sundosa.

6.1.6. Asjaõigus ja lepingud

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane

- 1) on omandanud algteadmised asjaõigusest ning oskab orienteeruda omandisuhetes;
- 2) teab, kus võib lepingute sõlmimisel tekkida probleeme, ning suhtub lepingute sõlmimisesse tähelepanelikult.

Õppesisu

Leping, lepingu tingimused, suuline leping, kirjalik leping, lepingute sõlmimine, notariaalne leping, notar, lepingu täitmine, lepingu mittetäitmine, lepinguline kahju, lepinguväline kahju, viivis, leppetrahv, käendus, omand, valdused, hüpoteegid, servituudid, intellektuaalomand.

6.1.7. Tööõigus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) teab töölepingu olemust ja olulisi tingimusi ning oma õigusi töölepingu lõpetamisel;
- 2) teab töölepingu ja töövõtulepingu erinevust ning oskab hankida abi tööõigusküsimustes;
- 3) oskab sõlmida töölepingut.

Õppesisu

Tööleping, katseaeg, töövaidluskomisjon, töövõtuleping, avalik teenistus.

6.1.8. Tarbijakaitse

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) oskab käituda probleemsetes tarbimissituatsioonides ning oma õiguste kaitsmiseks abi otsida; 2) on teadlik ja säästlik tarbija.

Õppesisu

Tarbija, kaup, teenus, tarbija õigused ja kohustused, teenuse või kauba pakkuja õigused ja kohustused, reklaam, kataloogid, kvaliteet, hind, kauba ja teenuse eest tasumine, pretensioon ja selle esitamine, kompensatsioon.

6.1.9. Intellektuaalomand

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane: tunneb ja järgib „Autoriõiguse kaitse seaduse” nõudeid.

Õppesisu

Autor, õiguste valdaja, teos, kaubamärk, patent, isiklikud õigused, varalised õigused, kasutusõigus, litsents, autoritasu, piraatkoopia, viitamine ja tsiteerimine.

6.1.10. Karistamine ja karistusõigus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane:

- 1) on omandanud teadmisi karistusõiguse eesmärkidest ja olulisematest põhimõtetest;
- 2) on teadlik vajadusest võidelda ennetavalt kuritegevuse vastu.

Õppesisu

Süütegu, süüteo koosseis, tahtlus, ettevaatamatus, kergemeelsus, hooletus, süü, õigusvastane tegu, süüvõimelisus, karistus, karistuse eesmärgid, aegumine.

6.1.11. Kohtumenetlus

Õpitulemused

Kursuse lõpul õpilane on omandanud teadmisi Eesti kohtusüsteemist, kohtumenetluse põhimõtetest ning menetluses osalevate isikute õigustest ja kohustustest;

Õppesisu

Eesti kohtusüsteem, tsiviilasi, haldusasi, kriminaalasi, maakohus, halduskohus, ringkonnakohus, riigikohus, hagiavaldus, võistlevuse printsiip, uurimisprintsiip, süütuse presumptsioon, esindaja, kaitsja.